

ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розкривається проблема формування вокальної культури педагога-музиканта у процесі його фахової підготовки. Розглядаються організаційно-педагогічні умови, які сприяють підвищенню ефективності розвитку вокальної культури майбутніх фахівців.

Ключові слова: вокальна культура, педагог-музикант, фахова підготовка, організаційно-педагогічні умови.

The article reveals the problem of forming the vocal culture of a teacher-musician in the process of his professional training. Organizational and pedagogical conditions are considered, which contribute to increasing the effectiveness of the development of vocal culture of future specialists.

Key words: vocal culture, teacher-musician, professional training, organizational and pedagogical conditions.

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутнього викладача музичних дисциплін знаходиться у руслі проблем, що вирішує сучасна педагогічна наука. Оновлення змісту вищої мистецької освіти, програмних вимог та організаційних форм, пошук нових шляхів удосконалення якості викладання фахових дисциплін повною мірою відображаються й на вокальній підготовці здобувачів музично-педагогічної освіти. Важливою складовою фахової компетентності педагога-музиканта є його вокальна культура, яка полягає не лише в умінні ефективно вирішувати багатоаспектні завдання музично-естетичного виховання підростаючого покоління через їх вокально-виконавську творчість, а й у спроможності бути провідником найкращих зразків вокального мистецтва у конкретних умовах професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Вивчення наукових праць щодо проблеми вокального розвитку майбутнього педагога-музиканта свідчить про те, що з даної проблематики накопичений значний досвід, про який свідчать численні науково-методичні розробки та авторські методики В. Антонюк, Л. Бурміцької, Л. Василенко, Н. Гребенюк, В. Доронюк, О. Єрошенко, М. Жишкович, Г. Китайгородської, Р. Лоцман, Ю. Мережко, Н. Овчаренко, О. Соболевої, О. Стахевича, Р. Шаповалової, Є. Шуневич, Ю. Юцевича та ін. Автори наголошують на особливому характері вокальної культури у діяльності педагога-музиканта, що проявляється у складному, інтеграційному процесі, де музичні, художні, артистичні здібності допомагають здійснювати педагогічну творчість. Це підтверджує необхідність постійного удосконалення системи вокальної підготовки здобувачів-музикантів й більш глибокого вивчення проблеми формування

вокальної культури майбутнього викладача музичного мистецтва у закладі вищої освіти.

Мета нашої статті – розглянути основні педагогічні аспекти формування вокальної культури майбутнього педагога-музиканта у контексті його фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Як доводять дослідження багатьох педагогів-музикантів минулого і сучасності (А. Антонюк, Д. Аспелунд, В. Багадуров, Л. Дмитрієв, М. Жишкович, Р. Лоцман, О. Маруфенко, М. Микиша, Д. Огороднов, М. Печенюк, К. Судаков, І. Швець та ін.) спів у системі музично-естетичного виховання дитини відіграє особливу роль: впливає на її емоційну сферу, формує свідомість, мислення, почуття, розвиває художній смак тощо. Однак сьогодні серед проблем виховання підростаючого покоління найгострішою можна визначити зниження рівня художньо естетичних потреб, які головним чином зорієнтовані на зразки масової молодіжної музики низької якості, яка не відповідає критеріям високохудожнього мистецтва. Сучасні дослідження також свідчать про недостатній рівень обізнаності дітей і молоді у народній вокальній музиці. Причину означеної ситуації ми вбачаємо перш за все у низькому рівні впливу навчальних закладів загальної та спеціальної музичної освіти на формування музично-естетичного смаку дітей. Керівництво й педагогічний персонал у прагненні отримати швидких творчих досягнень у доборі навчального репертуару не завжди обирають твори видатних композиторів та народні пісні, які сприяють формуванню музично-естетичної культури учнів. Разом з тим безконтрольна концертна співоча діяльність дітей у непридатних умовах (неприспособованих приміщеннях, на відкритих майданчиках тощо) приводять до захворювань голосового апарату, а деколи до втрати кращих якостей дитячого голосу.

Саме тому особлива увага у музично-освітніх закладах має приділятися підготовці фахівців, які здатні протистояти низькопробній поп-культурі, вміють створити, зберегти, примножити найкращі традиції музичного мистецтва. У цьому контексті особливого характеру набуває вокальна культура у діяльності педагога-музиканта, де вона виявляється у інтеграції його виконавських і педагогічних компетентностей, формування яких і є одним із найважливіших завдань вищої професійної музичної освіти, що закладено у «Стандартах вищої освіти України» за спеціальністю 025 Музичне мистецтво [3, с. 4].

Отже, відповідно вимогам сучасної музичної освіти вокальному вихованню приділяється значна увага в структурі професійної підготовки педагога-музиканта, яке містять знання й уміння щодо постановки голосу, знання об'єктивних закономірностей співочого голосоутворення й основ вокальної методики, фізіологічних особливостей розвитку дитячих голосів та принципів їх охорони і, головне, володіння культурою вокального виконання [5, с. 338]. Водночас, це передбачає оволодіння навичками і уміннями проведення вокально-виконавської іміджевої самопрезентації. Тому важливою складовою фахової підготовки майбутнього педагога-

музиканта є розвиток навички професійного володіння власним голосом, набуття необхідного для подальшої концертно-виконавської практики вокального репертуару [6, с. 174].

При цьому науковці наголошують на обов'язковій педагогічній спрямованості вокально-виконавської діяльності педагога-музиканта, яка передбачає: орієнтацію на дитячу аудиторію; прагнення захопити дітей музикою на основі власного музикування; залучення учнів до спільної співочої діяльності; пробудження у них уяви, асоціативного мислення й творчих здібностей.

Практичний досвід багатьох мистецьких навчальних закладів показує, що вокальна підготовка майбутніх педагогів-музикантів в основному спрямована на розвиток комплексу вузько-специфічних професійних умінь і навичок. Викладачі вокалу основну увагу приділяють формуванню технічно-виконавських якостей співочого голосу, натомість мало використовують педагогічний потенціал навчальних дисциплін вокально-виконавського циклу щодо виховання особистості здобувача-музиканта, формування його вокальної культури.

Ми впевнені у тому, що зацікавити учнів вокальною творчістю, зможе лише той педагог, який поряд з вірно поставленим співочим голосом, володіє науково-методичними й історико-педагогічними знаннями. Адже формування вокальної культури особистості майбутнього педагога-музиканта неможливе без залучення вокально-виконавських традицій, з яких переважно складалася музична культура минулих часів і, які дісталися нам у спадщину як морально-естетичний й художній досвід.

Загально відомо, що вокальна творчість, як один з видів мистецтва, підпорядковується його законам і відображає навколишній світ за допомогою комплексу вокально-виконавських засобів. Отже, маючи свої особливості, вона здатна виконувати виховну, естетичну й інші функції мистецтва як феномену культури. Разом з тим зазначимо, що формування вокальної культури педагога-музиканта пов'язане не лише з набуттям фахових знань, умінь і навичок та накопиченням виконавського репертуару, але й з індивідуальними особливостями особистості здобувача-музиканта, які складаються з його професійних й загальнокультурних пріоритетів.

Отже, задля пробудження у дітей інтересу до музичного мистецтва, сприяння розвитку музичних і творчих здібностей учнів педагог-музикант має володіти необхідними професійними особистісними якостями, а саме:

- музичністю, що містить художнє втілення, чисте інтонування, естетичні смаки;
- сукупністю вокально-виконавських знань, умінь і навичок, які сприяють досягненню єдності інтонаційно-образного сприйняття та інтерпретації вокального твору відповідно його характеру, стилю і жанру [2];
- артистизмом, який передбачає образне мислення, уміння володіти своїм тілом, вокально-мовленневу виразність;

- рефлексією як професійним мисленням й самосвідомістю, умінням оцінити якість власного виконання твору на основі своїх уявлень про красу звучання голосу;
- емпатійністю – вмінням у співі адекватно відтворити емоційний зміст твору, що виконується;
- особистісною професійною позицією, яка передбачає обґрунтоване ставлення до вокально-виконавської і педагогічної діяльності [1, с. 179].

Професійне становлення педагога-музиканта відбувається безпосередньо у навчально-виховному процесі та під час виконавської та виробничої (педагогічної) практики. Отже, успішність й ефективність формування вокальної культури здобувачів-музикантів уможливорюється впровадженням у навчально-виховний процес ЗВО наступних організаційно-педагогічних умов:

- Дидактичне забезпечення вокально-педагогічної підготовки здобувачів-музикантів на дисциплінах психолого-педагогічного та музично-методичного спрямування: «Психологія та педагогіка: загальна і мистецька», «Музична педагогіка», «Методика викладання музичних дисциплін», «Методика викладання фахових дисциплін ЗВО», «Основи вокальної методики», «Методика викладання фаху», «Керування камерними колективами», які надають можливість різнобічно розглянути процес вокального навчання як напрямок власного вокального удосконалення, так і співацький розвиток учнів різних вікових категорій;
- Методичний супровід вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів на вокально-виконавських дисциплінах («Вокальне мистецтво», «Виконавська майстерність», «Вокальний ансамбль», «Виконавський практикум (хоровий клас)», «Аранжування», «Вокально-ансамблева творчість», тощо), який містить комплекс практичних завдань, методичні рекомендації щодо самостійної роботи здобувачів, критерії оцінювання якості їх вокальної підготовки;
- Системне впровадження у навчально-виховний процес підготовки педагогів-музикантів дисциплін музично-теоретичного циклу: «Теорія музики і сольфеджіо», «Гармонія», «Поліфонія», «Аналіз музичних творів», «Історія української музики», «Історія всесвітньої музики», «Історія вокально-виконавських стилів», які містять у собі необхідний теоретичний матеріал й розкривають історію становлення українських та світових співочих традицій, отже, мають великий педагогічний потенціал задля формування вокальної культури здобувачів-музикантів;
- Активне залучення у навчально-виховний процес дисциплін, що спонукають до ефективного використання інформаційних технологій у сфері музичного мистецтва: «Сучасні інформаційні технології у професійній діяльності», «Інноваційні технології в музиці», «Основи звукозапису», «практикум роботи в студії» та інші, які озброюють майбутнього педагога-музиканта знаннями, уміннями і навичками роботи зі звуком і мультимедіа, здійснення різних операцій з обробки звуку, розвивають здатність критично ставитися до поширюваної у ЗМІ

інформації, що, у свою чергу, сприяють модернізації вокальної культури здобувачів-музикантів;

- Оптимальне поєднання аудиторного й позааудиторного самостійного навчання, нормативної практичної (навчальна ансамблева практика, виробнича музично-педагогічна практика, виробнича виконавсько-творча практика) та самостійної концертно-практичної діяльності здобувачів (участь у фестивалях, конкурсах, студентських олімпіадах з вокального мистецтва, мистецьких просвітницьких заходах; створення концертних програм тощо), що спрямована на формування професійної вокально-виконавської компетентності майбутнього фахівця та розвитку його вокальної культури.

Вважаємо, що визначені організаційно-педагогічні умови мають продуктивно взаємодіяти між собою у освітньому процесі ЗВО задля підвищення ефективності формування вокальної культури майбутніх педагогів-музикантів.

Отже, специфіка формування вокальної культури майбутнього педагога-музиканта нерозривно пов'язана з розвитком його фахових компетентностей (педагогічної й методичної) та ефективністю співочої діяльності (професійне володіння власним голосом). Адже саме вокальна культура відображає якість підготовки здобувача-музиканта, надає можливість комплексно використовувати набуті знання, вміння та навички у подальшій професійній діяльності: навчально-виховній, методичній, культурно-мистецькій.

На основі аналізу науково-педагогічної та спеціальної музично-методичної літератури ми дійшли висновку, що вирішенню проблеми формування вокальної культури здобувачів-музикантів сприятиме впровадження у навчально-виховний процес закладів вищої освіти організаційно-педагогічних умов, які спрямовані на гармонійне поєднання педагогічної і вокально-виконавської підготовки та розвиток творчого потенціалу майбутніх педагогів музикантів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Професійне становлення майбутнього вчителя мистецьких дисциплін: теорія і технологія: Монографія / за загальною редакцією І.А. Зязюна. К.: Наукова думка, 2003. 262 с..

2. Гунько Н., Чехуніна А. Творчий розвиток майбутнього педагога-музиканта у процесі художньої інтерпретації вокальних творів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Вип.70. 2020. С.191-195. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_1/38.pdf

3. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 02 Мистецтво, спеціальності 025 Музичне мистецтво для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Наказ МОН України від 24.05.2019 № 727). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/02-5-Muz.mystetstvo-bakalavr.28.07.pdf>

4. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво» для другого (магістерського рівня вищої освіти (наказ МОН від 04.03.2020р. №368). URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/025-myzychne-mystectvo-M.pdf>

5. Швець І.Б. Формування вокально-виконавської культури майбутнього педагога-музиканта як педагогічна проблема / Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. Випуск 46. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. 375 с. С. 337-341.

6. ЯньІнши. Формування вокально-виконавської компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва як складова підготовки фахівців нового формату / Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Випуск 28, 2022. С. 173 – 181.

Науковий керівник кандидатка мистецтвознавства, доцентка Чехуніна А.О.